

Két nemzet hőse – legyilkolva

A megszálló fasiszta magyar állam szolgálatában álló háborús bűnösökről

Horváth Orbán 1941-es kaboli (Kovilj) születésű nyugdíjas megérte, hogy az ismeretlen helyen és napon likvidált édesapjáról kimondta a szerbiai illetékes bíróság: nem volt gonosztevő, jogellenesen tettek el láb alól, s kobozták el a vagyonát. Ártatlan!

Tegyük hozzá: hős! Mártír!
1942 januárjában – két másik magyar emberrel egyetemben – élete kockáztatásával megmentett 200 helybeli szerbet. Mondták is neki a megmentettek meg az egész falu szerbsége: „Ha te megmentetted a kérésünket, mi is meg fogunk téged védeni, akármilyen lesz is az ár!”

Nem tudták megmenteni, pedig nagyon akarták. Közülük is sokan kockáztatták érte az életüket, de hiába. Háborús bűnösök lettek le. (Aki többet akar tudni róla, az olvassa el a fia, Horváth Orbán erről szóló könyvét, nemrégien jelent meg szerbül és magyarul.)

Kik voltak a néhai Jugoszláviában háborús bűnösöként kivégzett személyek? Az akkori meghatározás szerint mindazok érdemelték meg ezt a sorsot, akik az 1941-ben bekövetkezett országromlás után a visszacsatolt területeken magyar állami szolgálatot vállaltak. Ha a háború végén a partizán hatóságok kezére kerültek, akkor likvidálniuk is kellett őket, ahogyan a tettesek akkor nevezték az eljárást. Ide tartozott a hat csúrgyörgi kisbíró – egyiküknek, György Andrásnak még a felesége is –; Deák Leó megyei főispán; Köröztös Kriosztosmó ferencesrendi szerzetes, az újvidéki kerület főnöke, akinek a boldogodó avatási eljárása két évvel ezelőtt megindult; Gachal János, a Torontálvársárhelyen szolgáló református püspök, aki az elhatalmasított meg Németh Péter helybeli kommunista aktivista családját, amíg ő börtönben volt olyan más kommunistákkal együtt, mint Moša Pijade, Titonak talán a legelkövetettebb állampéítő munkatársa. Csak

Horváth Mihály, a háborús bűnösöként leölt, majd napokban felmentett kaboli hős mártír

Valami alig érthető ananronisztikus ok miatt a mai Szerbia törvényhozása ismét háborús bűnösöknek tekint, en gros – jogi szaknyelven ezt ma a kollektív büntetésnek mondják – minden 1944-ben és 1945-ben likvidált magyart, s mindazokat, akik ezen a tájon azokban az években a magyar állam szolgálatában álltak.

Horváth Mihály elhurcolása után az OZNA a faluban sokakat rávette, hogy tegyenek ellene füljelvényt. Ez egy azok közül. Arról szól, hogy Horváth mint falusi bíró kiadta egy helybelinek a kényszermunkáról szóló parancsot. Vajon hány magyar és német polgár kapott ilyet a háború után? Kiadói közül néhányan még mindig élvezik a Néphős címért járó némi nyugdíjat.

Nézünk meg, hogyan kerültek meg a faluból. Egy olyan emberek is ebbe a „bűnös” tömegbe, mint Horváth Mihály, a szerb kortársai által Miskelának becézett, kétségtelenül jobb sorsra érdemes személy? A fia által felderített részletek eléggé beszédesek.

1944 szeptemberének derekán, néhány héttel a titói fegyverek érkezése előtt a magyar hatóság kivonult erről a vidékről. Horváth Mihályt, mint a falu első számú előjáróját is vittek volna magukkal, de ő a lenti húzófértének a teljes

tudatában maradt. Családját ugyan elküldte a Balaton vidékére, majd miután a front átvonul fölöttük, visszatértek, majdnem veszítük. A fordulat előtt Horváth Mihályt sok helybeli szerb ismételen bántotta, ne menjen sehova, a helybeli védelmet maximalisan élvezte.

Nagyot tévedtek! Ők csakugyan minden tőlük telhető megtek a megmentése érdekében. Előbb befogadta a saját házába az egyik pártoló szomszédja. A partizánok azonban megerőszakolták a házat. Tűzharc alakult ki a bent lévőek és a támadók között. Mihály védői belátták, hogy sokkal komolyabb, erősebb az ellenfélük – ellenségük? – mint gondolták, más módon kell megmenteniük vendéüket. Kilopták hát őt a faluból, Újvidékre csempészték, s ott bújtatták el. Csak hogy az a sokkal nagyobb ellenfél sok eszközzel rendelkezett, sok besúgója volt. Megtalálták Mihály rejtékhelyét, hazacsallták, letartóztatták és így került a katonai bíróság elé, amely húsz év börtönt szabott ki rá.

Miért büntették meg? Miért nem jöttek mellette tanúskodni a megmentett szerb földjéi?

A periratok szerint Miska hódította szóba sem került az eljárás során, pedig ő kétségtelenül hitakozott rá. Hát mit hozhatott volna fel saját védelmében, amikor bizonyíthatóan tudta, hogy elvezényeljen van. Meg is írta a börtönből kicsempésztett egyik leveleiben, hogy őrá mindent mondanak, de a saját állítását nem engedik neki bebizonyítani.

Az 1945. június 4-én kimondott – feltehetőleg első fókú, az elkövérült okmányból ugyanis ezt nem lehet megállapítani – ítélet szerint az volt a legfőbb vétké, hogy a megszállás idején, 1942 májusától a felszabadulásig a falu bírója volt Felsőkaboban, és ilyen minőségében, hazaszertől népi és a népfelzabáló harc kárára végrehajtoja volt a fasiszta magyar hatóságoknak. A hasonló periratokban sokat emlegetik azt a kifejezést, hogy a mi néptünk”. Kit kellett ez alatt érteni? No, a magyarokat biztosan nem. De a németeket sem.

Az ítélet kimondása után néhány hónappal az OZNA emberei bementek az elült cellájába, kivették onnan és ismeretlen helyen leölték.

A Vajdasági Levéltárból előkerült egy másik, 1976. március 10-én, a hírhedt OZNA-tól semmi sem kevésbé hírhedt UDBA által kiállított dokumentum is, amelyben ez olvasható: „Horváth Mihály (...) közvetlenül a háború után elhunyt”. Olyan ez, mint a szerb nyelven nem túl régien megjelent egyik monografijában megfogalmazott megjegyzés a helybeli magyarokról. A mondat így hangzik: „A magyarok 1945. januárjában elköltözködtek a faluból.” Hogy előtte szinte minden magyar fért kiirtottak, a maradék lakosságot minden jogától és vagyonától megfosztva a járeki haláltáborba terelték? Na, és?

Horváth Orbán, Mihály 1941-ben született fia 2010. október 27-én, édesapja ártatlanságát, sőt mártírását bizonyozó rehabilitációs eljárást kezdeményezett az Újvidéki Felső Bíróság előtt. Majdnem egy éve rá, szeptember 9-én meg is született a megfelelőbezheten döntés. Ebben az eljárásban már érle-

№	Име и презиме	Датум и место рађања	Од кога је и как да присујева
1.	Лазарева Јера	18. маја 1912. г. Мала	од изјавног суда октобра 1944. г.
2.	Вера Ј. Митина	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
3.	Тодос Митина	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
4.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
5.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
6.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
7.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
8.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
9.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
10.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
11.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
12.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
13.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
14.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
15.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
16.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
17.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
18.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
19.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
20.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
21.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
22.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
23.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
24.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
25.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
26.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
27.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
28.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
29.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "
30.	Мера Јеранин	18. маја 1912. г. Мала	" " " " " " " "

„A likvidált kaboli háborús gonosztevők” – az 1945. július 29-én kiadott okmány. Horváth Mihály neve mellett ez olvasható: „A katonai bíróság elítélte.” No, de likvidálásra? Az ítélet ugyanis börtönbüntetésről szól.

gelték Mihály érdemeit is, és a bíróság kimondta: „A Vajdasági Katonai Körzet Újvidéki Bíróságának 1945. június 4-én kimondott, 594/45 számú ítélete semmi.” A továbbiakban az indoklásban ezt is olvashatjuk: a rehabilitációs eljárásban Horváth Orbán közölte, hogy „édesapján végrehajtoták a halálos ítéletet, noha ügyében sohasem született sem bírósági, sem pedig közigazgatási eljárásban meghozott halálos ítélet.” Szemmel látható az akkori Katonai Bíróság és a mostani, Újvidéki Felső Bíróság értékelése közötti különbség.

Vagyunk már sokan, akik határozottan állítjuk, érveket bizonyítjuk, hogy 1942 és 1945 között tájunkon két razzia zajlott le.

Molnár Andor, a másik kaboli bíró, Horváth Mihály atyai jóbarátja, ő is részt vett a '42-es szerbmentésben, mégis elsőként meszáróltak le. Egy hozzátartozója sincs már közöttünk. Ki fogja kérni a rehabilitációját?

Miben különböztek? A lényegét tekintve semmi. Az áldozatok számszögéből nagy a különbség. Az elsőnek főleg szerb és zsidó áldozatai voltak, a másodiknak főleg magyar és német.

A vétekesség felelőssége vonása tekintetében szintén lényegi a különbség. Az elsőnek a vétekesség már a – sokszor felhasznált – Magyar Királyi Honvédség vezérkarának főnöke, Szombathelyi Fe-

renc hadbírója el állította, a magyar állam kárterítést ítélt meg a kárvalottak hozzátartozóinak, kivéve a zsidókat. Nem mellesleg, hogy Szombathelyt a titói államban, Újvidéket felelősségre vonták az első razziaért, majd halálra ítélték és kivégezték.

Lényeges különbség még a két razziaiban az is, hogy míg az elsőről a vétekeként szánt értékeket a második világháborúban győztes Jugoszlávia szervei vonták az első razziaért, majd halálra ítélték és kivégezték.

Nyilván jórszt ezen fentebbi körülmények miatt az első razziairól, annak vétekeiről, katasztrófális következményeiről mind lényegesen meg tudhatni az egész világ, a másiktól eddig jórszt csak szerény hatáskörrel rendelkező amatőr kutatók mondták ki a lényegét. Tisztelet a kevés avatat kivételnek. Némely politikusok is alaposan lemaradtak.

Amikor már-már azt hittük, hogy Szerbia nevében valaki – Willy Brandt német kancellár példáját követve – térde hajt a magyar áldozatok emlékműve előtt, akkor a szerb törvényhozás kimondta ugyanazt, amit az egykori katonai bíróság, hogy tudniillik „aki a megszálló magyar fasiszta államnak a szolgálatában állt, az háborús bűnös. Okkal lakol. Nem jár neki kárpótlás.”

Mi meg – a fasiszták leszármazottainak mondott naiv delvidéki magyarok – éppen mostanában arra számítotunk, hogy a két állam tudományos akadémiája majd közösen feltárja ennek a második razzianak nemcsak a tényeit, hanem olyanokat is, mint a kaboli Horváth Mihály egykori falusi bíró esete, s majd szerbzt emlénk neki a sorvadó kis szerb faluban. Meg az ottani kolostor fala tövében annak a szerencsétlen asszonynak is készítnék egy emléktáblát, akinek a tetemét egy hentes kátrtelmével feldarabolva dobálták a szentkúba. Vallási és emberi borzadályt váltva ki a hívó szerbekben. Utólag még a tettesekben is. De nincs, aki ezt bevallja, aki kizsedi a kutat megzenésztelenítő emberi maradványokat, hogy végre más is mondhasa a mi József Attilákkal, hogy a multunkat bevallani... ■ MATUSKA Márton